

Meerjarenbeleidsplan

Maart 2023

Inhoud

BoerenDonut	2
Ecologische grenzen	4
1. Bodem.....	4
2. Gewasgezondheid.....	5
3. Voedselproductie.....	6
4. Energie.....	7
5. Water.....	9
6. Nutriëntenkringloop.....	10
7. Materiaalgebruik.....	11
8. Luchtkwaliteit.....	12
9. Biodiversiteit.....	13
10. Streekeigen landschap.....	14
Sociaal fundament	15
11. Boereninkomen.....	15
12. Voedsel met identiteit.....	16
13. Dierenwelzijn.....	17
14. Boer-Burger.....	18
15. Boer-Waardeketen.....	19
16. Arbeidsvreugd.....	20
Ingevulde BoerenDonuts	21

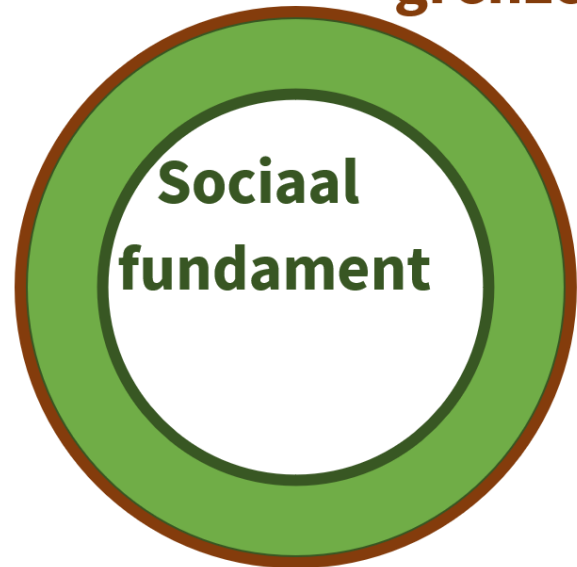
BoerenDonut

Dit meerjarenbeleidsplan is gebaseerd op de BoerenDonut. De BoerenDonut is een communicatiemiddel dat ondernemers kan helpen om op een andere manier te kijken naar strategische ontwikkelingen, waarin het boerenbedrijf centraal staat in plaats van het product. De BoerenDonut is gebaseerd op het model van de donuteconomie van econoom Kate Raworth, een economisch model dat economische welvaart meet door te kijken naar de realisatie van een **sociaal fundament** zonder het overschrijden van **ecologische plafonds**. Ofwel, een manier om ieders behoeftes te realiseren binnen de draagkracht van onze Aarde.

De BoerenDonut is ontwikkeld door Ron Methorst, lector Omgevingsinclusief Ondernemen en Dirk de Groot, docent Bedrijfskunde & Agrifoodbusiness van de Aeres Hogeschool.

Ecologische grenzen

De BoerenDonut bestaat uit twee ringen; één met zes thema's die te maken hebben met de **sociaal-economische context** van het bedrijf en één ring met 10 thema's die te maken hebben met de **ecologische context** van het bedrijf. Binnen de ecologische context komen onderwerpen aan bod als bodem, voedselproductie, water, biodiversiteit en streekeigenlandschap. Onderwerpen zoals arbeidsvreugd, boereninkomen en voedsel met identiteit passen binnen de sociale context.

In dit Meerjarenbeleidsplan laten we op deze 16 thema's zien waar Burgerboerderij de Patrijs **nú** staat, wat de stappen zijn die **in 2023** worden gezet, en welke ontwikkelingen er voor **de komende 5 jaar** op de planning staan.

Help je mee?

In dit Meerjarenbeleidsplan laten we de stappen zien die we *op dit moment* voor ogen hebben om onze doelen te bereiken. We zijn ons er echter van bewust dat het bereiken van veel van deze doelen een behoorlijke zoektocht vergt, en dat er meer oplossingsrichtingen, technieken en methoden voor handen zijn dan waar wij nu weet van hebben. Ook zijn sommige van onze beoogde stappen nog weinig gedetailleerd en specifiek.

We staan dan ook erg open voor mensen die met ons mee willen denken hoe we deze doelen kunnen bereiken. Heb je ideeën of suggesties over hoe een bepaald doel effectiever, sneller of op een andere wijze kan worden bereikt, neem dan contact met ons op! Stuur een mail naar: joanne@depatrijs.eco

Ecologische grenzen

1. Bodem

Een vruchtbare bodem met een gezond bodemleven

Waar staan we nu?

1. Nog weinig zicht op de bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid.

In 2023

1. We verkrijgen inzicht in de bodemeigenschappen van onze percelen (door o.a. bodemanalyses en bepalen bodemconditiescores van percelen)
2. We bemesten en bewerken gericht op bodemherstel.
3. We ploegen maximaal 10 cm diep (ecoploeg) op percelen die geploegd moeten worden.
4. We kopen een lichtere trekker, om bodemverdichting te voorkomen.
5. We bemesten met een lichtere machine.

In de komende vijf jaar

1. We werken toe naar een gezondere bodem door de bodem zo min mogelijk te bewerken, door specifiek te bemesten en door in te zetten op verhoging van het organisch stofgehalte.

2. Gewasgezondheid

Gezond gewas, preventief beheer, ecologische principes

Waar staan we nu?

1. De vorige boer gebruikte weinig bestrijdingsmiddelen.
2. Geen actieve monitoring voor ontstaan en verspreiden van ziekten
3. Geen aandacht in teeltplan voor preventie of gebruik van natuurlijke vijanden

In 2023

1. We gebruiken geen middelen, en streven naar aankoop van geogst product dat zonder middelen is geteeld.
2. We doen aan mechanische onkruidbeheersing (bijv. wiedegeen in het voorjaar)

In de komende vijf jaar

1. We richten de percelen zo in dat we gebruik maken van natuurlijke vijanden van bv plaaginsecten.
2. We zetten resistente en tolerante rassen in, in combinatie met het gebruik van biologische plaagbestrijders, biostimulanten en mechanische technieken.
3. We creëren veerkrachtige teeltsystemen, met een hoge genetische en gewasdiversiteit.

3. Voedselproductie

Bijdrage aan voedselzekerheid met effectieve productie

Waar staan we nu?

1. We hebben een gezonde, hoogproductieve veestapel, die tot voor kort werd gevoerd met gras, mais en krachtvoer met ingrediënten als soja.
2. We hebben tarwe en lupine geteeld, waar nu producten van worden gemaakt door lokale verwerkers, voor verkoop in eigen verslokalen.

In 2023

1. We stoppen met de inkoop van veevoerders van ver weg.
2. We maken gebruik van (lokale) reststromen om het vee mee te voeren. We voeren de koeien een circulaire brok, en verwerken 'natte' reststromen direct in de kuilen.
3. Daardoor verminderen we de hoeveelheid krachtvoerbrok met tweederde, en stijgt de melkproductie.
4. Reststromen en -producten uit de verwerking en winkels voeren we aan varkens op het eigen bedrijf, die uiteindelijk weer als vlees in de verslokalen komen te liggen.
5. We telen eiwitrijke gewassen (lupine, soja, veldboon) voor menselijke consumptie, en experimenteren met verwerking daarvan tot zuivel- en vleesvervangers.
6. We gaan kruisen met MRIJ-vee. MRIJ-koeien zijn robuuster en kunnen beter omgaan met wisselende rantsoenen (minder krachtvoer). Het zijn dubbeldoelkoeien, dus geschikt voor zowel melk- als vleesproductie.

In de komende vijf jaar

1. In 2028 zetten we al onze melk (verwerkt) af in een straal van 15 km rond de boerderij, wat het aantal voedselkilometers minimaliseert.
2. Voortzetten van productie van eiwitrijke gewassen, zoeken naar een goede balans tussen akkerbouw en veehouderij.
3. We gaan (een deel van de) groenten voor de verslokalen telen op eigen land.

4. Energie

Laag energieverbruik, herkomst uit hernieuwbare bronnen

4b. Energieverbruik

Waar staan we nu?

1. We verbruiken gas voor de kaasmakerij, CV en warm tapwater
2. Alle machines werken op diesel
3. Voorkant van de woningen heeft enkel glas

In 2023

1. We kopen een frontmaaier en opraapwagen, zodat we (met één werkgang) vers gras kunnen voeren aan de koeien. Dit scheelt een werkgang, en het scheelt brandstofverbruik bij inkuilen.
2. We doen aan stripbegrazen, zodat koeien zelf meer voer 'ophalen'.
3. We ruilen de huidige trekker (150 pk) in voor een kleinere trekker (105 pk)
4. We installeren bewegingsmelders in hallen, gangen, en schuren.
5. We vervangen lampen door ledlampen.
6. We laten dubbel glas in de bedrijfswoningen plaatsen, plakken radiatorfolie, verlagen de cvtemperatuur, en installeren een warmteterugwisselsysteem in de keuken/kantine.

In de komende vijf jaar

1. Energieverbruik in de kaasmakerij wordt gereduceerd, o.a. door rauwmelkse producten te produceren.
2. Wanneer (landbouw)voertuigen worden vervangen, kiezen we indien beschikbaar voor de elektrische variant.

4b. Energieherkomst

Waar staan we nu?

1. Inkoop van stroom is groene stroom
2. Er is geen eigen opwek van stroom op het erf

In 2023

1. In het voorjaar van 2023 worden 220 zonnepanelen op het dak van de stal geplaatst.
2. De kaasmakerij verwarmt met behulp van elektriciteit, niet met gas – dus deels van eigen opwek.
3. Een buffervat van 4.000 liter vormt een wijze van energieopslag, bruikbaar in de kaasmakerij.

In de komende vijf jaar

1. We verkennen de mogelijkheden voor energieopslag (accu's).
2. We benutten de restwarmte van de melkkoeling en kaasmakerij voor o.a. verwarming van huis en kantoor.

5. Water

Laag waterverbruik en geen vervuiling van water

Waterverbruik

Waar staan we nu?

1. Er zijn geen aanpassingen of werkwijzes voor vermindering waterverbruik.
2. Water voor de koeien en schoonspuiten komt uit eigen bron.
3. Er is geen regenwateropslag.

In 2023

1. We beregenen niet.
2. We gaan in gesprek met het waterschap over o.a. hoogte van stuwen etc, om water langer vast te houden.

In de komende vijf jaar

1. We nemen maatregelen om hemelwater vast te houden en te gebruiken.
2. We werken aan het verhogen van het organisch stof-gehalte in de bodem, waardoor meer water wordt vastgehouden.

Waterafvoer

Waar staan we nu?

1. Waterafvoer van het erf is kapot. Daardoor is het lastig om het erf goed schoon te houden, wat negatieve gevolgen heeft voor de waterkwaliteit.
2. Water wordt nu afgevoerd naar een niet-afvoerende sloot.

In 2023

1. We repareren de waterafvoer.
2. We houden het erf schoon van voer.

In de komende vijf jaar

1. We installeren een helofytenfilter in de zaksloot.
2. We zorgen voor gescheiden afvoer van (schoon) hemelwater en erfafvoer.

6. Nutriëntenkringloop

Behoud voor kringloop, minimale externe input

Waar staan we nu?

1. Op het bedrijf werd kunstmest gebruikt, en kwam krachtvoer uit (internationale) ketens.

In 2023

1. We gebruiken geen kunstmest meer.
2. We maken gebruik van restromen uit de humane voedingsindustrie als krachtvoerbron.
3. We vergaren extra land, zodat een groter aandeel van het voer van eigen land komt.

In de komende vijf jaar

1. We verkennen de mogelijkheden voor het gebruik van menselijke uitwerpselen als meststof.
2. We pachten en/of kopen zoveel land, dat we het voer voor de koeien van eigen land kunnen halen.
3. We sluiten kringlopen zoveel mogelijk door mest aan te wenden op onze akkerbouwpercelen en reststromen van de akkerbouw weer te gebruiken in de veehouderij.
4. Reststromen uit verslokalen en kaasmakerij gaan naar de varkens, waarvan het vlees weer in de verslokalen komt te liggen.
5. We gaan precisiebemesten.

7. Materiaalgebruik

Herbruikbare materialen voor erf, gebouwen en machines

Waar staan we nu?

1. De bedrijfsvoering is niet ingericht op circulariteit.

In 2023

1. Bij de verbouwing van de kaasmakerij maken we waar mogelijk gebruik van tweedehands materialen en bio-based materialen. Zo gebruiken we tweedehands koelcellen en deuren, en gebruiken we houtvezelplaten als isolatiemateriaal in het dak van de zuivelruimte.
2. We gebruiken eigen stro (aangevuld met lokaal ingekocht stro) als isolatie van de rijpingsruimte.

In de komende vijf jaar

1. Bij nieuwbouw en verbouwingen maken we gebruik van tweedehands materialen en bio-based materialen, indien mogelijk uit eigen teelt.

8. Luchtkwaliteit

Geen schadelijke emissies in gebouwen of buitenlucht

Waar staan we nu?

1. We hebben een stal met drijfmest (dus relatief hoge ammoniakuitstoot).
2. De focus van koeienvoer is gericht op gezondheid en productie, niet op vermindering uitstoot emissies
3. Onze machines zijn allemaal diesel aangedreven

In 2023

1. We plaatsen sensoren om zo o.a. ammoniakuitstoot in de stal te meten.
2. We zorgen voor een lager aandeel ruw eiwit in het rantsoen.

In de komende vijf jaar

1. We nemen maatregelen om in de huidige stal de ammoniakuitstoot te verminderen (o.a. door een haag langs de stal, en eventuele aanpassingen aan de mestschuif/vloer om ammoniakemissies te verminderen).
2. We realiseren een VrijLeven-Stal, waarin mest en urine bij de bron wordt gescheiden. Daardoor treedt minder ammoniakemissie op.
3. We maken aanpassingen in het rantsoen, waarmee ammoniakemissies en methaanemissies dalen.

9. Biodiversiteit

Versterking biodiversiteit in bodem, lucht en water

Waar staan we nu?

1. De graslanden zijn grotendeels monocultuur engels raaigras
2. We hebben een deel van de graslanden kruidenrijk in of doorgezaaid
3. De beplanting op het erf is niet op biodiversiteit gericht

In 2023

1. We houden met ons teeltplan rekening met biodiversiteit
2. We planten een haag langs één van de percelen van het huiskavel
3. Bij de beplanting van het erf richten we ons op inheemse soorten die een bijdrage leveren aan de biodiversiteit.
4. We hangen nestkasten op en rond het erf, om nestgelegenheid te bieden.
5. We neutraliseren de katten op het erf, zodat de populatie niet groeit.
6. We starten met een nulmeting van de biodiversiteit op en rond de boerderij.

In de komende vijf jaar

1. We realiseren landschapselementen als hagen, heggen, poelen en bosjes, om de biodiversiteit te vergroten.
2. Op al onze weidepercelen zaaien we kruidenrijk grasland.
3. We monitoren de biodiversiteit op en rond de boerderij, en gebruiken de gegevens om ons handelen te beïnvloeden
4. We zetten ons teeltplan actief in om de biodiversiteit te versterken (denk aan strokenteelt, akkerranden, kruidenteelt, etc.)
5. We nemen maatregelen om het de patrijs weer naar zijn zin te maken (bijv met behulp van graanakkers, akkerranden en keverbanken).

10. Streekeigen landschap

Versterking kenmerkend landschap voor regio

Waar staan we nu?

1. Er zijn enkele streekeigen landschapselementen aanwezig op de percelen van de boerderij: denk aan houtwallen en bosjes.
2. In de afgelopen decennia zijn veel streekeigen landschapselementen verdwenen (hagen, heggen, solitaire bomen, houtwallen).

In 2023

1. We planten een haag (als veekering) langs de Dochterenseweg, waar tot tientallen jaren geleden ook een haag groeide.
2. We maken een landschapsplan in samenwerking met Landschapsbeheer Gelderland en het Buitenburgburo.

In de komende vijf jaar

1. We verenigen streekeigen historische kenmerken met een modernere landinrichting (als strokenteelt en agroforestry).

Sociaal fundament

11. Boereninkomen

Financieel veerkrachtig, overdraagbaar (gezins)bedrijf

Waar staan we nu?

1. Arbeidskosten zijn nog te hoog. Omzet is nog te laag door niet altijd de optimale beschikbaarheid van de producten
2. Het inkomen van de medewerkers is te laag (mensen werken op/rond minimuminkomen).

In 2023

1. We gaan efficiënter werken, waardoor het aantal werkuren afgebouwd kan worden. Distributie wordt vanaf april door 1 persoon gedaan.
2. Zuivelproductie komt naar de boerderij waardoor er ook efficiënter gewerkt kan worden.
3. We voeren beter assortimentsbeleid, passen de marges aan, en werven leden, met als doel omzetsijging.

In de komende vijf jaar

1. Overdracht van kennis tussen de verschillende onderdelen zodat makkelijk geschakeld kan worden in werkzaamheden en hier geen extra uren voor ingezet hoeven te worden.
2. Bv. melken, zuivelproductie en distributie kunnen door meerdere personen 1 op 1 overgenomen worden.
3. Daarnaast zorgen voor meer afzet-kanalen, zoals extra voedselokalen, leveren aan horeca, markten, braderieën enz.
4. De beloning voor eigen arbeid van de medewerkers is ruim voldoende om in levensonderhoud te kunnen voorzien.
5. Onderneming heeft voldoende financiële ruimte om af te lossen én te investeren.

12. Voedsel met identiteit

Onderscheidend in smaak, herkomst of kenmerken

Waar staan we nu?

1. Zuivel en kaas: duidelijke identiteit, nog niet van eigen melk maar wel van een lokale bioboer, identiteitscreatie staat in de kinderschoenen.
2. Rundvlees is van eigen koeien.
3. AGF wordt nu nog ingekocht bij Distreko dus komt wel uit de regio en is biologisch. Distreko koopt soms in bij Odin dan komt het uit Nederland.

In 2023:

1. Rundvlees blijft hoe het nu is.
2. Groente gaat geleverd worden via Het Vreebroek en Koeslag, dan is het altijd lokaal en biologisch én supervers.
3. Bakker Wijnand gaat onze tarwe verwerken, evt in combinatie met onze boter.
4. Zuivel en kaas: onderzoeken/ uitproberen eigen producten ontwikkelen.
5. Meer assortiment toevoegen in de verslokalen binnen de kaders 'lokaal' en 'natuurinclusief', bv van schapenboerderij De Kooihoek.

In de komende vijf jaar:

1. Zuivel en kaas: Meer eigen unieke producten
2. Ontwikkeling plantaardige producten (bijv. lupinetempeh)
3. Eigen AGF aanbieden

13. Dierenwelzijn

Fysiek en mentaal gezond dier en diereigen gedrag

Waar staan we nu?

1. De koeien zitten in een gangbare ligboxenstal.
2. We hebben de dode hoeken uit de stal gehaald.
3. De koeien hebben een goed ligbed (op gedroogde mest)
4. Er zijn nu meer vreetplaatsen dan koeien, en meer ligboxen dan koeien.
5. We laten de kalveren nu tot 3 maanden uit speenemmers drinken, in plaats van uit emmers.
6. De kalverhuisvesting is op dit moment wat beperkt, er is weinig plek per kalf, en na drie maanden staan ze niet meer op stro.
7. We hebben weinig klauwproblemen en nagenoeg geen uierproblemen.
8. De kalveren worden onthoord na enkele weken.

In 2023

1. We installeren nieuwe waterbakken zodat er meer drinkplaatsen per koe zijn.
2. We realiseren nieuwe huisvesting voor de kalveren: in plaats van in de oude stal huisvesten we ze in groepsiglo's op het erf, met uitloop in het weiland naast de stal.
3. We zorgen ervoor dat pinken en evt de droogstaande koeien de wei in kunnen, in percelen op afstand.
4. We creëren een groter afkalfhok.
5. De pinken gaan in het weideseizoen naar buiten.
6. We werken (preventief) aan diergezondheid door gebruik middelen van Groene Lijst

In de komende vijf jaar

1. We hopen een VrijLeven-stal te realiseren, waar de koeien meer ruimte hebben, zonder ligboxen.
2. We bemachtigen meer grond aan het huiskavel, zodat we meer kunnen beweiden.

14. Boer-Burger

Boerderij is gewenst en gewaardeerd in de eigen omgeving

Waar staan we nu?

1. De burger kan zich op verschillende manieren verbinden aan het bedrijf:
 - a. door te financieren
 - b. door producten af te nemen
 - c. door mee te werken (zowel structurele als incidentele burgerboeren/vrijwilligers)
 - d. door op bezoek te komen bij het bedrijf.
2. We communiceren actief via o.a. nieuwsbrief, social media, rondleidingen en andere incidentele activiteiten.

In 2023

1. In samenspraak met de Coöperatie organiseren we momenten waarop de deelgenoten mee kunnen denken met de bedrijfsontwikkeling en hun perspectieven kunnen delen.
2. We stellen het bedrijf actief open voor bezoek: door bijv een doe-het-zelf-rondleiding over het bedrijf.
3. We vragen feedback op van leden die ons gaan verlaten, om zo onze dienstverlening te verbeteren waar mogelijk

In de komende vijf jaar

1. We creëren een wandelpad over/langs het bedrijf.
2. We organiseren actief de verbinding tussen burger en boer, o.a. door inspraakavonden, thema-bijeenkomsten, vrijwilligersactiviteiten, feesten, etc.
3. We verenigen de leden (bijv in een vereniging), om betrokkenheid te genereren en inspraak te organiseren.

15. Boer-Waardeketen

Boer heeft regie over product, markt en prijs

Waar staan we nu?

1. We zetten een deel van onze melk af via onze vier verslokalen.
2. Veel wordt nu nog ingekocht via groothandel Distreko

In 2023

1. We openen een vijfde verslokaal, op de boerderij.
2. We zoeken meer samenwerking met boeren in de omgeving en kopen daar rechtstreeks in - Bv. Met biologische schapenhouderij Kooihoek en met biologische pluimveehouderij Nijk in Almen, waardoor we nog meer voedsel uit de directe omgeving aan onze leden aan kunnen bieden

In de komende vijf jaar

1. We gaan meer zelf produceren en verwerken. Zo breiden we het zuivelaanbod uit, zodat we meer van onze eigen melk kunnen gaan verzuivelen.
2. We starten met de productie van vegetarische eiwitrijke vlees- en zuivelvervangers met eigen geteelde granen/peulvruchten.
3. In 2028 zetten we al onze melk zelf (verwerkt) af via onze verslokalen (en andere lokale kanalen).

16. Arbeidsvreugd

Arbeidsplezier voor alle actief betrokkenen

Waar staan we nu?

1. Het team is nog een beetje zoekende omdat het nog maar kort bij elkaar is en samen werkt. De sfeer is over het algemeen wel goed.
2. Het team is horizontaal en gelijkwaardig georganiseerd, maar is daar nog wel zoekende in.

In 2023

1. In april volgt het team een workshop zelfsturing o.l.v. een coach.
2. Omdat vanaf april alle werkzaamheden op de boerderij plaats gaan vinden zal er ook meer inzicht komen in elkaars werkzaamheden.
3. We hebben een maandelijks team-etentje op de boerderij.
4. We starten met ontwikkelgesprekken (de horizontale variant van een functioneringsgesprek) om zo ieder de kans te geven zich te ontwikkelen.
5. We organiseren veerkracht in het systeem – bijvoorbeeld door te zorgen dat teamleden elkaars werk kunnen opvangen in piekperiodes, bij ziektes, vakanties, etcetera.

In de komende vijf jaar

1. We onderzoeken met elkaar wat we nodig hebben (als team en als individu) om gelukkig en tevreden zijn in ons werk op de boerderij, en handelen daarnaar.
2. We sturen op energiegevers en -vreters.

Ingevulde BoerenDonuts

Met behulp van de scoreladder behorend bij de Donut zijn de scores bepaald voor de huidige situatie, de streefsituatie eind 2023, en de streefsituatie over vijf jaar.

Waar staan we nu?

Eind 2023

2028

